

Heidi Montti

PERFORMANSSITAITEILIJAN MUISTELMAT

Kuvataiteen koulutusohjelma

2014

PERFORMANSSITAITEILIJAN MUISTELMAT

Montti, Heidi

Satakunnan ammattikorkeakoulu

Kuvataiteen koulutusohjelma

toukokuu 2014

Ohjaaja: Hautala Päivi-Maria, Velhonoja Matti

Sivumäärä: 20

Liitteitä:

Asiasanat: performanssitaide, esitystaide

Nämä muistelmat käsittelevät omia pohdintojani performanssitaiteen opinnoista Kankaanpään taidekoulussa. Teksti kulkee pääosin kronologisessa järjestyksessä. Olen pyrkinyt yksinkertaistamaan asioita, ilman keskittymistä jokaiseen yksityiskohtaan, että voisin saada mahdollisimman realistisen kuvan omista muistelmistani tielläni taiteen parissa. Halusin tuoda mukaan eron tavallisen maailman ja taidemaailman välillä, koska sen kautta lähestyn omassa työskentelyssäni taiteen tutkimista ja tietämistä.

PERFORMANCE ARTIST'S MEMOIRS

Montti, Heidi

Satakunta University of Applied Sciences

Degree Programme in Fine Arts

May 2014

Supervisor: Hautala Päivi-Maria, Velhonoja Matti

Number of pages: 20

Appendices:

Keywords: performance art, live-art

These memoirs discuss my own thoughts about performance art studies in Kankaanpää school of Fine Arts. Text is mainly in chronological order. I have tried to simplify things, without paying too much attention to details, that I can get the most realistic picture of my own memories in my path of art. I wanted to bring into focus the differences between the ordinary world and the art world because that is the way I approach my own working with studying and knowing art.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	ESITYSTAITEEN MAAILMA	6
2.1	Naudanveri ja esitystaide	6
2.2	Keho on sun temppele.....	8
2.3	Kuinka puhutaan ääneen ja mitä on meteli	9
2.4	Performanssifestivaalit.....	10
2.5	Toisen vuoden askeleet	11
2.6	Älä riisu valokuvaajan sukkia	12
2.7	Täytyy olla mielipide	13
2.8	Performanssia ja muuta taidetta	15
2.9	Tekstejä ja tekniikka.....	16
2.10	Performanssitaiteilijan hätävarakassi	17
2.11	Viimeisiä viedään.....	18
3	LOPUSSA PALATAAN TAKAISIN ALKUUN	19
	LÄHTEET.....	20

1 JOHDANTO

Minä tulin maailmasta, jossa ei ollut performanssitaidetta tai juuri mitään muutakaan taidetta. Taide oli maisemamaalauksia seinillä tai luokkaretken pakollinen vierailu Kiasmaan. Taide oli omituisia abstrakteja maalauksia, joista kukaan ei uskaltanut tai ollut kiinnostunut sanomaan mitään. Taide oli ankkatauluja ja Dalin viiksiä, sekä luomisen tuskaansa kiroavia huivikauloja. Taide oli toisten elättämistä meidän verorahoilla. Taide oli ihmettelyä siitä, miksi toiset lennätetään ulkomaille kirjoittamaan runoja kun minä istun kassalla.

Taide oli myöskin jotain, jonka katsomiseen tarvittaisiin taiteenmuotoiset lasit. Tavallista talleajaa ei oltu luotu ymmärtämään taidetta, eikä sen ymmärtäminen juuri tehnyt ihmisen elämästä yhtään sen hohtoisempaa. Vaikeaksi koetun taiteen sisäistäminen oli ensisijaista vain hyvin harvassa tilanteessa ja niissäkin sitä hyvin helposti kyseenalaisti. Jos katselukokemuksessa oli mukana oikea taiteilija niin usein kaikki keskustelut päättyivät siihen, että katsoja vähättelee itseään kertomalla ettei hän ymmärrä teosta, koska tietämys taiteesta on niin vähäinen.

Taidetta kyllä oli tarjolla, mutta siihen törmäämisen pystyi kyllä välttämään. Jos törmäys kuitenkin tapahtui väkijoukosta ja tuputtamalla, ei siihen löytynyt minkäänasteista myötätuntoa. Varsinkin jos kyseessä oli jokin vaikeampi taiteenlaji, kuten performanssi.

Tavallinen maailma on yhtä todellinen kuin taidemaailmakin. Eron tekeminen näiden maailmojen välille saattaa tuntua hyvinkin naiviilta ja suorastaan epätarkoituksenomaiselta. Miksi minä taiteilijana haluan tehdä mielummin selväksi sen eron, kuin pyrkiä yhtenäistämään ajatusmaailmaa näiden kahden maailman välillä?

Koska minä haluan selvittää näistä asettamistani lähtökohdista sen, kuinka sitä taidetta sitten ymmärretään ja miten performanssitaideteorian opinnot ovat auttaneet minua tällä taiteen ymmärtämisen tiellä.

ESITYSTAITEEN MAAILMA

2.1 Naudanveri ja esitystaide

Ensimmäinen performanssi jonka muistan nähneeni, oli Peter Rosvik leikkelemässä moottorisahalla pakastebroilereita ja levittelemässä naudanverta päällensä. Vajaan kaksi kuukautta performanssitaideita opiskelleena, kippasin iloisesti kurkusta alas taiteilijan tarjoaman lasillisen naudanverellä höystettyä koskenkorvaa. Esitys loppui siihen. Olin hyvin ihmeissäni ja hämilläni koko tilaisuudesta, jossa esitin myös elämäni ensimmäisen oman performanssini. Jännitin aivan valtavasti, mitä en koskaan ollut tehnyt aikaisemmalla teatteriurallani. Ero teatterin ja performanssitaiteen välillä on se, että toisessa piiloudutaan roolin taakse, kun taas toisessa sinä olet itse vastuussa kaikesta mitä teet tai olet tekemättä. Minulla oli myös yleisön jäsenenä valta juoda tai olla juomatta. Minä join, vaikka en tiennyt siinä vaiheessa mistä veri oli peräisin. Samalla otin ensikosketukseni syventymisessä performanssimaailman koukeroihin.

Teatteri kuulostaa äkkiseltään hyvin samalta kuin esitystaide. Esitystaide kuulostaa kiehtovalta, nykyteatteria ja nykytaidetta, ehkä jopa tanssia. Nykytaidetta. Sehän voi olla mitä vaan ja minä voin tehdä mitä haluan. Vahvan teatteritaustan omistavana ihmisenä koin esitystaiteen terminä hyvin mielenkiintoisena ja houkuttelevana, ilman että varsinaisesti tiesin vielä mitä se on.

Opiskelin itseäni, juurta jaksain ja juuria myöten. Tuntuu kuin olisin käynyt mielessäni läpi jokaisen ajatuksen, jokaisen tunteen kehossani, jokaisen kosketuksen, mitä ikinä olin elämäni aikani kokenut. Performanssitaide tuli iholleni ja riipi sen luomaan itsestäni asioita, joita haluaisin yleisölle näyttää, tai olla näyttämättä. Opettelin käyttämään ääntäni, jokaista mahdollista sen alaa ja voimakkuutta, jospa

niistä löytyisi jotain ihmeellistä, mitä haluaisin tuoda yleisölle julki. Monet harjoitukset olivat hyvin samankaltaisia kuin teatteri-ilmaisussa, poikkeuksena kaiken herkkyyks ja todellisuus, joka tulee siitä kun ainoastaan minä olen läsnä. Ei ole rooleja, ei ole käskyttäjää, ei ole mitään oikeaa kaavaa siitä, mikä on oikein tai väärin.

Miltä se tuntuu? Se tuntuu juuri siltä miltä kuulostaakin. Esitystaiteen mentorimme Aapo Korkeaajan johdolla kiersimme kehää suljetuin ovin varustetussa performanssiluokassamme, kierimme lattialla ja huusimme. Istuimme hiljaa ja kuuntelimme johtajamme tarinoita tästä performanssimaailmasta, jonne olimme pysyvästi astuneet tietämättä mitä siellä sisällä on ja onko se jokin meitä varten. Pieni ryhmämme oli läjä ensikertalaisia taiteen tutkijoita, jokainen omalla tavallaan matkansa alussa. Omat kokemukseni tekivät minusta hyvin hauraan, mutta vastaanottavaisen. Opettelin puhumaan ääneen ja olemaan ryhmämme edessä, pikkuhiljaa edeten ulos luokasta tehden tekoja, yksinkertaisia tekoja. Taidetekoja. Joihin performanssitaide pitkälti pohjautuu.

Ensimmäiset julkiset esiintymisemme olivat Porin juhlaviikoilla ennen joulua, vain parin kuukauden syventävien opintojen jälkeen. Emme varsinaisesti harjoitelleet ryhmässä, koska se ei ole performanssitaiteen tapaista. Esitystä ei joidenkin käsitysten mukaan saa harjoitella tai se on ainutkertainen kokemus, joka ei ole toistettavissa. Syksyn opintojen aikana olimme tehneet paljon harjoitteita, joissa jokainen teki erilaisia tekoja joistain tietyistä lähtökohdista. Asiat ja ajatukset olivat hyvin vapaita, mutta lopputuloksista saatu kritiikki ajoi meitä työskentelemään tiettyjen lähtökohtien parissa, olivat ne sitten myöhemmin meitä miellyttäviä tai jopa luotaantyöntäviä. Esiintymisiltamme ja myöhempienkin esilletulemisemme aikana pohdin sitä, miksi me kutsumme toisiamme. Olemmeko performanssitaiteilijoita vai opiskelijoita? Olemmeko me samalla viivalla Peter Rosvikin ja naudanneri-episodin kanssa? Täytyykö ennen esityksiämme kenties painottaa opiskelijaidentiteettiämme vai voimmeko mainostaa itseämme oikeina taiteilijoina?

Monessa paikassa tuntui olevan tärkeää painottaa uutta esitystaiteen linjaa ja sen ensimmäisiä opiskelijoita. Onhan se nyt iso juttu, että Suomessa on lyöty läpi uusi koulutus taiteen alalle ja vieläpä kehäkolmosen ulkopuolelle, pieneen

Kankaanpäähän. Tämä pioneerin asema ei tietenkään luonut yhtään paineita taiteen tutkimisellemme ja performanssin opiskelulle, mutta toisaalta meidät otettiin vastaan avosylin ja mielet kirkkaina. Todella usea taho oli kiinnostunut siitä, miten me oikein opiskelemme ja kuinka mahtavaa on saada tuoretta verta performanssikentälle.

2.2 Keho on sun temppeli

Performanssitaiteilijoiden tärkein työväline on keho ja kehostaan on pidettävä huolta. Fyysiset lajit ja kehopsykoterapia ovat kulkeneet eri muodoissa mukana alusta asti opiskellessamme taidetta. Poiketen perinteisempään taideopetukseen, olemme saaneet käydä kursseja jotka pohjautuvat pelkästään kehon käyttöön ja sen hallintaan. Pohjaten omaan kokemukseeni kehollisuudesta olen kokenut sen hyvin miellyttävänä ja toivoisin kehonhuoltoa pakolliseksi jokaisella opiskelualalla. Kehon kanssa työskentely taiteen näkökulmasta on ollut hyvinkin erilaista verrattuna aikaisempaan tanssi- ja itsepuolustuslajeistaani.

Opiskelumme alkutaipaleella tutustuimme kontakti-improvisaatioon, joka tuntui heti kättelyssä jo itsessään hyvin esittävältä ja taiteenomaiselta. Liikkeet lähtevät impulsseista, toisen kosketuksesta ja painon tunteesta, ja sitten ei pitäisi antaa kuin mennä vaan! Aika hurjaa ajatella pystyvänsä luottamaan toiseen ja keskittymään ainoastaan liikkeeseen, joka oli yksi isoista asioista mitä opiskelimme tämän lajin äärellä. Yhtälailla esiintyvän taiteilijan täytyy kyetä luottamaan toiseen ja toimimaan yhteisymmärryksessä, koska muuten voi sattua peruuttamattomia virheitä oman tai toisen kehon kanssa. Lajin näytöksen omaisuus viehätti minua syvästi ja se lieneekin suurin syy siihen miksi se kulkee niin lähellä performanssitaiteita. Itse harjoituksissa tuntui vaikealta päästää ketään toista ihmistä niin lähelle ja luottaa siihen mitä tulee tapahtumaan. En varsinaisesti koskaan päässyt oikein samalle tasolle kontakti-improvisaation kanssa ja myöhemmin olen miettinyt lajin suhdetta kehoon. Kehon kanssa toimiminen ja kontaktissa oleminen toisen kanssa on lajin pääasiallinen toimintatapa, joten uskon olleeni vielä liian arka heittäytymään vaikka laji minua kiinnostikin.

2.3 Kuinka puhutaan ääneen ja mitä on meteli

Toinen performanssitaiteilijan tärkeimmistä työvälineistä on ääni. Päätös siitä, käyttääkö ääntä vai esiintyykö hiljaisuudessa on merkittävä.

Olen huutanut, mumissut, kirkunut. Olen musisoinut vessassa muiden kanssa viihdyttäen siellä asioivaa käyttäen kehoani soittimena ja erilaisia äännähdyksiä vokaaleina. Olen laulanut Maamme-laulua kurkku suorana tai vieraalla kielellä mitä en osaa. Olen istunut pimessä kuunnellen omaa hengitystäni ja veden kohinaa putkissa. Olen istunut lumoutuneena kuuntelemassa kuinka äänitaiteilija luo kaunista kakofoniaa käyttäen apuna vain mitä ihmeellisempiä elektronisia esineitä. Olen kuullut laulun, joka muodostui kaikista Beatlesin kappaleista, laulun jonka ulvoi susi, olen kuullut kuinka poroja merkitään, olen saanut nähdä kuinka runot muuttuvat ääneksi ja kuinka maailmankaikkeus räjähtää räppäämällä!

Meteli.

Hiljaisuus.

Olen istunut useita tunteja hiljaisuudessa keskittyen siihen mitä näen. Olen katsonut kuinka hitaasti ihminen voi nostaa kätensä tai kuinka kauan yleisön edessä voi vain olla. Olen toivonut kellon olevan jo enemmän, niin paljon enemmän, että saan jo lähteä tai voin jo lopettaa katsomisen. Olen opetellut olemaan hiljaa.

Alkukompasteluiden jälkeen keskityimme hetkeksi omaan ääneemme ja äänimaailman luomiseen. Äänellä leikkiminen oli mielenkiintoista ja jollain tasolla vapauttavaa, koska se ei vaatinut niin paljon ajatustyötä. Äänen saa antaa tulla vaan, eikä siihen tarvitse liikaa keskittyä. Taiteen ja performanssin oppiminen ja tunteminen tuntui haasteelliselta ja jotenkin ihmeelliseltä, ja ajatuksissa pyöri usein kysymys siitä, mikä kiinnostaa minua itseäni taiteessa. Äänitaide tuntui kiinnostavalta. Syynä saattoi olla uutuudenviehätyksen lisäksi myös oma kiinnostukseni lauluun ja äänen käyttämiseen. Kurssi oli kuitenkin ensimmäinen

toisenlainen kurssi syksyn performanssin perusopintoihin verrattuna. Haasteelliselta tuntui kielimuuri, sillä opiskelimme koko kevään englanniksi vaihto-opiskelijan takia. Tiesin sen tekevän hyvää englannin kielen taidoilleni, mutta minusta tuntui, että en ymmärrä kaikkea tai monet uudet asiat tuntuvat vaikeilta, kun niistä joutuu heti kättelyssä puhumaan englanniksi.

Kielitaitoamme pääsimme kehittämään vielä lisää performanssin genret ja historia -kurssilla, jossa oppikirjanamme oli Roselee Goldbergin Performance Art: From Futurism to the Present. Taidehistoriaa olimme opiskelleet performanssiopintojemme ohella muiden ykkösten kanssa, mutta performanssihistoria tuntui aivan erityiseltä yksiköltä koko maailman historiassa. Kuka sen performanssin oikein keksi ja minkä ihmeen takia? Sitä ja muita taidehistoriallisia kysymyksiä yritimme ratkaista asettamalla itsemme jonnekin taidehistorialliseen hetkeen tai tapahtumaan, tai ihan vain omiin ajatuksiimme jostakin. Sen jälkeen teimme esitykset, jotka toteutimme puolijulkisesti. Puolijulkinen tarkoittaa sitä, että juoksimme koululla ympäriinsä ja mainostimme kaikille opiskelutovereillemme ja opettajillemme, että tulkaa katsomaan, kello 12.00 on performanssi seminaariluokassa! Näin saimme esityksiimme yleisöä, joiden kanssa pystyimme keskustelemaan esityksistämme ja saamaan palautetta muiltakin kuin vastaavien kurssien opettajilta.

2.4 Performanssifestivaalit

Kevään aikana tutustuimme myös syvemmin performanssikenttään ja muihin alalla toimiviin ja opiskeleviin taiteilijoihin. Yhteisö on loppujen lopuksi aika suppea ja useimmat alalla kauemmin työskennelleet tuntevat toisensa. Viikon kestävässä symposiumissa Ruotsin kuninkaallisen taideakatemian performanssiopiskelijoiden sekä Uusikaarlebyyn taidekoulun vastaavien kanssa, harjoittelimme toimimaan ryhmässä ja tutustuimme laajemmalti alan taidekäsitteisiin. Symposiumin kanssa toteutimme myös yhteisesityksiä Porissa järjestettävälle Perf11-festivaaleille.

Performanssitapahtumat ovat olleet yksi iso osa-alue, joka on kulkenut opiskeluissamme aina mukana. Performanssifestivaalit ovat sinällään myöskin hyvin rajatulle yleisölle kohdistettuja, koska harvoin ne vetävät yleisöä muualta kuin taiteen alalta, vaikka siihen kovasti yritettäisiinkin pyrkiä. Taiteen tekeminen toisille

taiteilijoille on mielestäni aina yhtä hämmentävää. Se on luonut myöskin keskustelua opiskelijayhteisössämme siitä, missä performanssia tai taidetta ylipäänsä kuuluisi esittää, että se saavuttaisi kohdeyleisönsä halutulla tavalla. Performanssifestivaalit ovat opiskellessa kuitenkin olleet erittäin hyvä tilaisuus tuoda osaamistaan esille isommissakin tapahtumissa. Olemme olleet mukana myöskin kyseenomaisten tapahtumien järjestämisessä ja tuotannossa, joka myös liittyy vahvasti nykypäivänä taiteilijan arkipäivään. Taiteilija on yrittäjä, tai ainakin hänen täytyy vahvasti yrittää tehdä jotain. Jokaisen on syytä tietää, minkälainen koneisto mitäkin alaa tässä maassa pyörittää.

Ensimmäinen opiskeluvuotemme päättyi Turussa järjestettävään Turku2011-performanssifestivaaliin, jossa olimme mukana avustajina ja osa myöskin työpajoissa. Reissu oli myöskin sitä myötä jännittävä, että saimme nähdä mitä tapahtuu kun joku ulkopuolinen keskeyttää performanssin. Siis oikeasti sekaantuu esitykseen niin pahasti, että esiintyjä joutuu laittamaan pillit pussiin ja tuotantotiimi poistamaan häirikön tilasta. Tämän myötä olen myös ajatellut performanssin eroa teatteriin - teatterin lava on toisella tavalla pyhitetty lava, mutta performanssi on usein niin vuorovaikutteista, että koskaan ei tiedä kuinka vaikuttavana tekijänä itse saattaa olla esityksen kulussa. Reissusta jäi käteen myös hyvin erilaisia taidekäsityksiä tästä alasta ja siitä, voiko performanssia harjoitella vai onko se itsensä itsestään määrittävä esityksen aikana.

2.5 Toisen vuoden askeleet

Performanssiopintoidemme toinen vuosi alkoi. Nyt pieni ryhmämme ei ollut enää ainut joka opiskeli esitystaidetta tämän koulun seinien sisäpuolella, vaan uusi isompi ryhmä aloitti myöskin matkansa taiteen tiellä. Tämä toi valtavasti uusia tuulia ja ajatuksia ryhmäämme, koska suurin osa kurseista käytiin yhteisvoimin. Syksyllä toteutimme yhteisesityksen vanhan ryhmämme kesken ennen palaamista varsinaisiin performanssiopintoihin.

Syyslukukauden suurimman opintokokonaisuuden loi videoperformanssikurssi. Tutustuimme syvemmillä videotaiteeseen ja performanssitaiteilijoihin, jotka käyttävät videota työkalunaan. Mitä performanssille tapahtuu, kun sen tekee vain

videolle tai videota varten? Mitä tarkoittaa videoperformanssi ja kuinka se eroaa performanssista tehdystä dokumentaatiosta? Miten videotaide eroaa videoperformanssista? Teimme lyhyitä harjoitteita performanssiteoista videolle ja lopulta toteutimme isommat videoperformanssit, jotka esitettiin Porin juhlahviikoilla. Tänä vuonna en enää varsinaisesti miettinyt, voimmeko kutsua toisiamme performanssitaiteilijoiksi. Porin juhlahviikoilla oli kokonainen ilta varattu vain meidän esitystaiteen opiskelijoidemme teoksille ja itsevarmuus huokui ilmassa. Ei ollut enää epäilyksiä siitä, ettemmekö sopisi tähän maailmaan, vaikka olemme vasta opiskelijoita.

Fyysisiin lajeihin tutustumisemme myös jatkui. Kontakti-improvisaatiosta hyppäsimme suoraan toisenlaiseen ääripäähän toiseen ihmiseen luottamisessa: judoon. Judon suurin anti oli varmaankin uudet lihakset, jotka löytyivät kehosta aina seuraavana aamuna. Kilpailulajina se kulki yllättävän kaukana esitystaiteen maailmasta mitä opiskelimme. Taidealalta löytyy kyllä varmasti kilpailuhenkeä, mutta itse olen pyrkinyt ajattelemaan kanssataiteilijat työkavereina, enkä vastustajina. Enkä koe kilpailuhengen nostattamisen olleenkaan judon ensisijainen tarkoitus opiskeluissamme, mutta sitä ei voi sivuuttaa puhuttaessa lajista. Lajina judo on hyvin voimakas, lihaksia värisyttävä ja jämpä. Olo oli kuin armeijassa, riviin järjesty, kumarru ja anna arvoa matolle mitä tallaat. Toistoa toiston perään, että keho hyväksyy uudet toimintamallit ja muistaa mitä pitää tehdä tilanteessa, kun vastustaja on ottanut sinusta otteen matolla. Jonkinlaista performanssitaidetta tämäkin. Ajatuksena olisi erittäin kiehtovaa yhdistellä näinkin voimakasta lajia esittävään taiteeseen.

2.6 Älä riisu valokuvaajan sukia

Nykypäivänä taiteilijan on ehdottoman tärkeää olla näkyvä ja osata markkinoida itseään. Kaikki löytyy netistä ja ilman sitä eläminen saattaa käydä loppupeleissä hyvin hankalaksi, ainakin jos olet performanssitaiteilija. Dokumentaatiot saattavat olla ainoita todisteita taiteellisesta lahjakkuudestasi, joten niitä olisi hyvä saada jonnekin esille. Kevätlukukautemme alkoikin koneen edessä istuen ja omia taiteilijasivujamme luoden. Teimme sivut blogipohjalla, että niiden päivittäminen olisi jatkossa helpompaa.

Performanssiopinnoissa opintojemme pääpaino on ollut vierailevilla taiteilijoilla. Olemme tutustuneet taiteilijoiden ja erilaisten ryhmien taidekäsityksiin ja tapaan tehdä taidetta, jonka jälkeen olemme toteuttaneet omia esityksiämme ryhmässä tai yksin soveltaen oppimaamme.

Omapäiseksi taiteilijaksi kasvaminen vaatii kyseenalaistamista ja keskustelua, ja joskus onkin ollut hämmentävää huomata kuinka erilaisia yhteisöjä taidemaailmaan sisältyy. Oppimisen kannalta on ollut tärkeää havainnoida minkälaiset mieltymykset itseä kiinnostaa, sekä kritisoida jo syntyneitä käsityksiä pystyäkseen löytämään itselle ominaisimman tavan tehdä taidetta.

Tutustuimme hyvin järjestäytyneeseen performanssiyhteisöön, joka toi ryhmällemme paljon uusia ajatuksia alasta. Käsityksemme hyvin vapaamuotoisesta ja harjoittelemattomasta esityksestä sai hyvin toisenlaisen tulokulman, kun esitykseen tuotiin sääntöjä. Kirjoittamattomia sääntöjä, jotka olivat kuitenkin hyvin tiedossa ja ne piti huomioida esitystä tehdessä. Oli siis olemassa aivan erilainen performanssimaailma, jossa ammattivalokuvaajat ottivat täydellisiä taidekuvia esityksistä. Näistä kuvista voisi muodostaa oman näyttelynsä. Oli sääntöjä siitä, mitkä esineet ovat suuria performanssikliseitä, eikä niitä kannata käyttää. Oli erilaisia statussymboleita, jotka kulkivat aina esityksissä mukana, vaikka niiden arvo ei olisikaan ollut muu kuin ainoastaan se tietty tapa toimia. Esiintyjä ei saa riisua valokuvaajan sukkia, vaikka hän riisuisi kaikkien muiden sukat. Valokuvaaja on töissä, eikä häntä saa häiritä.

Näillä eväin ja ristiriitaisin mielin matkasimme kohti tulevaa. Taiteen maailma tuntui hyvin jännittävältä paikalta elää ja olla.

2.7 Täytyy olla mielipide

Capoeiran ja kontakti-improvisaation kokeileva sekoitus kontsueira johdatteli meidät musiikin ja rytmin keinoin kohti suurempaa totuutta. Capoeira on tanssia ja kamppailulajeja musiikin voimalla yhdistelevä laji. Näillä kontsueiran tunneilla

keskityimme vuorotellen kumpaankin kokonaisuuteen. Capoeirasta olin vallan innostunut, koska olin lukenut siitä paljon ja kaikki itsepuolustusta hyödyntävät lajit ovat olleet aina lähellä sydäntäni. Hytkyimme luokassa rytmin tahtiin ja opettelimme potkuja. Jos unohdit sarjan missä oltiin menossa, saatoit saada jalasta päähäsi. Tanssin keinoin väistelimme toisiamme ja hiki virtasi, olo oli välillä kuin olisimme opiskelleetkin jotain aivan muuta.

Taiteilijalla pitäisi olla sanoma tai ainakin hänen pitäisi itse tietää mitä hän tekee. Hyvin tärkeää on tietää myös mikä on sallittua lain määräämissä puitteissa. Esitystaiteilijan ja tapahtumanjärjestäjän on hyvä olla useassakin erinäisessä asiassa yhteydessä virkavaltaan. Poliisilta pitää kysyä lupa ja ilmoittaa hyvin monista julkisista tempauksista, muuten voi joutua väärinymmärretyksi ja saada sakkoja taideteollaan. Eri asia on tietenkin se, haluaako ottaa riskin ja saada taiteen avulla yhteiskunta huomaamaan epäkohtia, tuomalla niitä esille lain ulkopuolella kulkevissa tempauksissa. Tällaisissa tapauksissa taiteilija ottaa itse vastuun teoistaan, niin kuin kuka tahansa muukin samaan syyllistyyvä. Yhteiskuntaoppia taiteilijoille -kurssilla tutustuimme yllämainittuun tahoon kysymyksinemme sekä myöskin muihin byrokraattisiin toimijoihin.

Myöhemmin kevään aikana teimme myös viikon kestävän vastavierailun Tukholmaan, josta oli ollut opiskelijoita luonamme ensimmäisenä vuonna symposiumin merkeissä. Osallistuimme työpajoihin ja Fylkingenissä järjestettävään PALS-performance art links-festivaaleille omien teostemme ja ryhmäesityksiemme kera. Itselleni tämä kokemus oli hyvin jännittävä ja mielenkiintoinen. Oma kokemattomuuteni taiteilijana on tosin luonut minulle valtavia paineita suoriutua hyvin ja monessa kohtaa opiskeluiden aikana olen huomannut olevani tilanteessa, joissa perustelen itseäni kertomalla olevani vain opiskelija. Suuri maailma täynnä taidetta on tuntunut liian isolta palalta nielaistavaksi kerralla, joten usein olen vetäytynyt syrjään palatakseni minuuteni alkulähteille, ulos kaikenmaailman taidekäsityksistä, jotka ovat ristiriidassa oman, jo turvalliseksi koetun elämäni kanssa.

Mikä on taiteilija? Mikä on se suuri totuus minkä ymmärtämiseen tarvitsen tietoa?

Ruotsissa ollessamme performanssiyhteisö siellä tuntui hyvin samanlaiselta kuin kotona Suomessakin. Oikeastaan siihen oli jo tottunut ja siitä sai jonkinkaltaista turvaa, kun muuten oli niin yksin luodessa omaa kuvaansa itsestään taiteilijana.

Suomeen palatessamme pyllähdimme keskelle speaktaakkelimaista performanssia Porissa. Ranskalainen taiteilijaryhmä teki hyvin vuorovaikutteista esitystä, joka eteni ihmisten toiveiden mukaisesti. Toiveet eivät voineet olla ihan mitä tahansa mutta ne liittyivät vahvasti julkiseen tilaan. Mitä sinä olet aina halunnut tehdä julkisessa tilassa? Esitys loppui siihen, kun kannoimme sängyssä nukkuvan ihmisen keskelle tietä, häntä tietysti turvaten ja ympärillä ollen. Useimmiten monet esitykset tapahtuvat suljetussa ympäristössä, gallerioissa tai festivaaleilla. Julkisen tilan performansseilla on aivan oma historiansa. Julkinen tila on aina monia kysymyksiä herättävä ja esiinnyttäessä täytyy ottaa huomioon aivan erityisiä asioita koskien mm. katsojia ja paikan tuomia rajoitteita.

2.8 Performanssia ja muuta taidetta

Esitystaiteilijaksi oppimisen tiellämme ovat kulkeneet käsi kädessä myös muut taiteen alan perusopinnot, tosin hieman typistettynä muihin linjoihin nähden. Olemme kuitenkin yhtä lailla tutustuneet muihinkin koulutuksiin joita koulussamme tarjotaan ja saaneet valita myös paljon vapaaehtoisista opinnoista meitä miellyttäviä tekniikoita. Näin ollen olemme pystyneet kasvattamaan taiteilijuuttamme niiden aiheiden parissa, jotka meitä kiinnostavat. Esittäväälle taiteilijalle on tärkeää hallita myös muita aloja, koska niistä saattaa olla paljonkin hyötyä tulevien esitysten kannalta.

Pakollisena opintona meille tarjottiin veistoa ja performanssia sekoittavaa, vuorovaikutuksellinen veistos -kurssia, jolla pääsimme tutustumaan kipsin ja kanaverkon saloihin toteuttaen aihetta mukailleen jotain isompaa veistosprojektia. Kuvanveisto on varmaankin lähimpänä performanssia klassisen taiteen muodoista, onhan se kolmiulotteista ja elävät patsaat ainakin kuulostavat kovin veistosmaisilta. Olen kyllä kuullut opiskeluideni aikana varmaan jokaiselta linjalta jonkun sanoneen, että juuri heidän käsittelytapansa taiteeseen on kaikkein lähimpänä performanssia. Jotkut sanovat performanssin myös olevan ainoa oikea taidemuoto. Itse ymmärrän

sen niin, että performanssitaide on huonoimmillaankin aitoa ja läsnäolevaa ja peräisin ihmisestä itsestään, mikä taas saatetaan jollakin tasolla kyseenalaistaa jos kyseessä on klassisempi taidemuoto.

Lukuvuotemme lopussa osa meistä esiintyi Porin Perf12-festivaaleilla ja osa oli mukana tuotannossa dokumentoimassa ja assistentteina.

2.9 Tekstejä ja tekniikkaa

Kolmannen vuotemme syksyn performanssiopintoihin kuului esitysanalyysiin syventyminen. Harjoittelimme siis esitysten tekemisen sijasta niistä kirjoittamista ja niiden analysointia. Kirjoittamisen lisä opiskeluun oli hyvin toivottua, varsinkin kun useimmilla meistä lukiosta oli jo vierähtänyt tovi jos toinenkin ja kirjoitustaitomme olivat ruosteessa. Katselimme useita esitystaltiointeja videoilta ja kirjoitimme niistä tekstejä, ja tutkimme myös mitä eroa on analyysilla ja kritiikillä. Kirjoitustahti oli kurssilla kova ja saimme aikaan useita tekstejä. Kävimme myös katsomassa liveä esityksen Baltic Circle -festivaaleilla Helsingissä, josta kirjoitimme kurssin lopuksi kritiikin. Kirjoittamiskurssin jälkeen syvennyimme lisää tutkivan taiteilijan asemaan ja keskustelimme hyvin paljon erilaisista järjestelmistä ja koulusta, yleisesti ja omalla tasollamme.

Jos koulu olisi esitys, minkälainen esitys se olisi?

Valokuva on yksi dokumentaation tärkein keino esitystaiteessa. Pelkästään performanssikuvat voivat olla itsessään jo taideteoksia, jos ne jatkojalostaa sellaisiksi. Käsittelimme aihetta kurssilla autobiografinen performanssivalokuva, jossa opiskelimme jo käytyjen valokuvauksen peruskurssien lisäksi enemmän valokuvaustekniikkaa. Käsittelimme kuuluisia omakuvien tekijöitä ja itseään valokuvaavia taiteilijoita ja mietimme millä kaikin keinoin valokuvausta voisi hyödyntää performanssitaiteessa. Toteutimme kurssitöinä omat omaelämäkerralliset performanssivalokuvat.

Tänä syksynä Kankaanpään taideopetuksen opetussuunnitelmat olivat muuttaneet totaalisesti muotoaan ja vanhat tutut linjat olivat poistuneet. Joka tarkoittaa käytännössä sitä, että jokainen uusi opiskelija luo oman opetussuunnitelman ja valitsee kurseja yhteisestä kurssitarjottimesta, joka sisältää maalausta, kuvanveistoa, grafiikkaa ja esitystaidetta. Näin ollen esitystaiteen kurseja pystyy valitsemaan jokainen halutessaan, vaikka olisi ennemmin painottunut maalaukseen. Performanssin perusopinnoissa uusille ykkösille oli tarjolla aamuisin taijita, jonne me myös osallistuimme fyysisen perusopetuksemme merkeissä. Taiji oli jälleen yksi erilainen laji, jota päädyimme harjoittamaan esitystaiteilijaksi opiskelemisen tiellä. Taiji oli yllättävän rankkaa fyysisesti, vaikka se ei ulkoapäin juurikaan siltä näytä. Oman harmonian ja rauhan löytäminen ei itseltäni meinannut millään onnistua, vaikka juuri tuo läsnäolo oli mitä luultavammin lajin merkitys opinnoissamme.

2.10 Performanssitaitelijan hätävarakassi

Performanssitaitelijan hätävarakassiin voisin sulloa pilke silmäkulmassa ja kokemuksieni perusteella naudanverta, vinon pinon valkoisia lautasia, muutaman rullan erivärisiä teippejä, yhden pöydän ja kaksi tuolia, lunta, ilmapalloja, appelsiineja ja glitteriä, tuhottomasti glitteriä, sekä äänimaailman, alastoman kehon ja kaiken fyysisyyden mitä vain voin kuvitella, tuhottomasti valkoisia paitoja ja mustia sukkia, läsnäolon ja useita unohdettuja ostoslistoja.

Teksti esityksessä -kurssi avarsi itselleni aivan uusia ulottuvuuksia. Monet esiintyvät taiteilijat käyttävät tekstiä teoksissaan yhtenä lähtökohtana tai esityksen osana. Esitys voi pohjautua pelkästään johonkin löydettyyn tekstiin tai päättyä sanoiksi seinällä. Käsittelimme tekstiä esityksessä monista eri lähtökohdista ja kurssin aikana etsimme ja löysimme kadotettuja tekstejä itsestämme ja maailmasta. Minä löysin itsestäni voimavaroja tekstin käytön avulla. Sukelsimme myös performanssin muotoihin ja keskityimme luentoperformanssin mahdollisuuksiin.

Pohdimme myös sitä, kuinka olla performanssitaitelija. Tai oikeastaan saimme valmiin kaavan siihen kurssimme vetäjältä, joka oli jo tehnyt esityksen samasta

aiheesta. Muistelmieni pohjalta voin tiivistää nuo opetukset yhteen lauseeseen: Muista ajatella kaikkea.

Tieteet taiteen motiiveina oli varmaan kaikkein omituisin kurssi mitä olen käynyt opiskellani taidetta. Tutustuimme hyvin kirjavaan ja omalaatuiseen vanhemman kansan taidekenttään ja tapaan tehdä performanssia. Opiskelimme mm. matriisialgebraa, josta en kyllä oppinut yhtään mitään, joka ei sinänsä yllättänyt minua ollenkaan. Luultavasti yksi syy siihen, miksi opettelimme tämänkaltaisia asioita oli mitä luultavammin se, että pystyisimme havaitsemaan asioita ympärillämme ja käyttämään luovasti erilaisia lähteitä taiteen teossa. Kautta aikojen tiedettä on käytetty taiteen motiivina ja tulevaisuudessa siihen tullaan varmasti keskittymään vielä paljon enemmän. Ympärillä oleva maailmamme kun kehittyä päivittäin ja tieto maailmasta lisääntyy joka hetki.

2.11 Viimeisiä viedään

Esitystaiteen opinnot ryhtyivät lähestymään loppuaan, mutta saimme tutustua vielä kaupunkitaiteen maailmaan. Kankaanpää on hyvin pieni kaupunki tämän taidemuodon opiskelulle, mutta se toikin ansaittua lisähuomioita asioille, mitä täytyy ottaa ylipäänsä huomioon tuotaessa taidetta kaupunkitilaan. Tehtävämme ei varsinaisesti ollut luoda esityksiä vaan lähestyä asiaa pikemminkin kaupunkitaiteen muodossa. Kurssin aikana kävimme myös Porissa toteuttamassa pienimuotoisia tehtäviä isomman kaupungin mittakaavassa.

Viimeinen esitystaiteen kurssi omalla vuosikurssillamme oli esitystutkimus. Käsittelimme performanssimaailman termejä ja palasimme myöskin takaisin hetkeksi kirjoittamaan ja tällä kertaa kirjoitimme itsestämme. Tutkimme esityksiä ja pohdimme niitä, sekä teimme oman elämämme tutkintakarttoja. Näillä keinoin yritimme syventyä entistä enemmän omiin juuriimme ja taiteen tekemiseen lähtökohtiin.

2 LOPUSSA PALATAAN TAKAISIN ALKUUN

Taiteen katsomisen vaikeus.

Ei ole vaikeutta.

On vain yksi tunne ja kokemus, minkä voi saavuttaa katsottaessa taidetta. Juuri tämä kokemus on oikea, eikä se voi millään muotoa olla väärin. Taiteen katsomiseen ei tarvitse taiteenmuotoisia laseja, eikä oppikirjojen tuomaa viisautta.

Tätä pidän tärkeimpänä asiana, mitä olen oppinut matkalla tavallisesta maailmasta taidemaailmaan. Eroja maailmojen välillä ei ole, ellei niitä itse sinne tee. Moni ihminen tulee huomaamatta tai tarkoituksella tekemään edelleenkin eroja näiden maailmojen välille, mutta onneksi minun ei enää tarvitse. Taide on tarkoitettu kaikkien katsottavaksi ja koettavaksi. Ainut oikea mielipide taideteoksesta on juuri se, mikä sinulla siitä on. Ihmisten kuuluu olla erilaisia. Kaikkien ei tarvitsekaan saada samoja ajatuksia tai pitää samoista asioista, eihän elämässä olisi sitten enää mitään mieltä.

Hernekeitto ei kelpaa minulle, mutta pinaattikeittoa rakastan.

LÄHTEET

Esitystaiteen opinnot Kankaanpään taidekoulussa vuosina 2010-2014